

De gastouder als professionele opvoeder

Clarine de Leve en Josette Hoex

Zomaar een advertentie:

'Gastouder Meriam heeft nog opvangplaats voor twee kinderen van 0 tot 4 jaar, op dinsdag en donderdag. Ik organiseer graag activiteiten met de kinderen, zoals wandelen, naar de speeltuin gaan en een bezoekje aan de kinderboerderij. Ik heb in mijn tuin een grote zandbak, een schommel en een hoekje waar kinderen zelf bloemen en groenten mogen zaaien, plukken en oogsten. Ik heb een lieve (kleine) hond en twee konijnen. Mijn dochters Imane en Zara zitten al op de middelbare school, en helpen op het eind van de dag soms een handje mee. Nieuwsgierig? Kom gerust eens kijken, u bent van harte welkom!'

Gastouder Meriam werkt als zelfstandig gastouder en biedt haar diensten aan via een advertentie in het plaatselijke krantje. Zij is aangesloten bij een gastouderbureau dat ook een beschrijving heeft van haar opvangsituatie. Ouders die op zoek zijn naar opvang melden zich aan bij het gastouderbureau en komen zo in contact met haar. Of ze gaan eerst langs bij Meriam om te zien of de persoon en de huiselijke situatie van Meriam aansluiten bij hun eigen opvangwensen. Als dat positief uitpakt geven zij bij het gastouderbureau aan dat ze graag een opvangplaats bij Meriam willen.

Net zoals Meriam zijn er duizenden gastouders ingeschreven bij een gastouderbureau. Al die gastouders zijn 'professionele opvoeders'. Zij bieden kinderopvang aan die voldoet aan de eisen die in de Wet kinderopvang staan.

Wat betekent het om een professionele opvoeder te zijn? Het beroepsmatig werken met kinderen stelt eisen aan de inzet van een gastouder en haar omgang met anderen

die bij de opvang zijn betrokken. Het roept onder andere de volgende vragen op.

- › Aan welke eisen voldoet de gastouder als het gaat over beroepscompetentie en beroepshouding?
- › Welke rol speelt het gastouderbureau bij het werk van de gastouder?
- › Wat is de bijdrage van een gastouder in het leven van haar gastkind(eren)?
- › Hoe is de relatie tussen een professionele opvoeder en de ouders?

- › Welke consequenties heeft het werk van de gastouder voor haar eigen gezin?
- › Welke plaats nemen gastouder en gastouderbureau in tussen alle andere opvoeders in de omgeving van een kind?

In dit hoofdstuk staat de professionaliteit van de gastouder centraal. Alleen vanuit een professionele werkhouding kan een gastouder de opvang organiseren zoals die in de volgende hoofdstukken wordt beschreven.

KENNIS

Wettelijke eisen gastouders

Een gastouder is verantwoordelijk voor de opvang van kinderen in een gezinssituatie. Als gastouder moet u voldoen aan eisen uit de Wet kinderopvang en kwaliteitseisen peuterspeelzalen, zoals:

- › Gastouders moeten in het bezit zijn van het juiste diploma of certificaat. Er is een diplomalijst van diploma's die voldoen. Hebt u een (buitenlands) diploma dat niet op de lijst staat? U kunt de Dienst Uitvoering Onderwijs (DUO) laten beoordelen of uw diploma voldoet.
- › Gastouders moeten een geregistreerd en geldig EHBO-certificaat hebben dat is gericht op kinderen. Het origineel van het diploma en het EHBO-certificaat zijn op de opvanglocatie aanwezig.
- › Gastouders moeten een verklaring omtrent het gedrag (VOG) hebben.
- › Gastouders moeten 18 jaar of ouder zijn.
- › Gastouders kunnen zich legitimeren met een geldig identiteitsbewijs.
- › Gastouders moeten ingeschreven staan bij een gastouderbureau dat is geregistreerd in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP).
- › Gastouders zijn bekend met het pedagogisch beleidsplan, de risico-inventarisatie veiligheid en gezondheid en het protocol kindermishandeling van het gastouderbureau en handelen ernaar.
- › Gastouders beschikken over een actuele risico-inventarisatie waarvan het origineel op de locatie ligt.

Bron: www.rijksoverheid.nl.

Beroepscompetenties en beroepshouding

De opvang van kinderen vraagt bepaalde kwaliteiten. Om het vak van gastouder goed uit te kunnen voeren heb je 'beroepscompetenties' nodig: je moet als persoon geschikt zijn voor het omgaan met kinderen en je moet kennis hebben van de ontwikkeling van kinderen. De opleidingseisen die aan medewerkers in een kinderdagverblijf of centrum voor buitenschoolse opvang worden gesteld zijn iets anders dan de eisen aan gastouders. Toch gaat het in de kern over dezelfde deskundigheid, om dezelfde competenties: een juiste beroepshouding en voldoende pedagogische kennis van zake. Het werk van een gastouder heeft als kenmerken:

- › zij werkt zelfstandig;
- › zij heeft collega's, maar wel op afstand;
- › zij stelt zich actief lerend op;
- › zij gaat een professionele relatie aan met ouders.

Zij werkt zelfstandig

De gastouder werkt in de opvangsituatie zelfstandig. Zij vangt in haar eentje één of meerdere kinderen op. Zij beslist over de manier waarop zij met de gastkinderen omgaat, hoe zij met ouders contact onderhoudt en welke activiteiten zij doet. Zij bedenkt, organiseert en voert zelf uit. Zij heeft de eindverantwoordelijkheid voor alles wat er tijdens de opvang gebeurt. Het maakt niet uit of die opvang in haar eigen huis is of bij de ouder thuis. Zelfstandig werken betekent niet dat je zomaar van alles kunt doen. De gastouder staat ingeschreven bij een gastouderbureau. Een gastouder moet zich houden aan de afspraken die zij met haar gastouderbureau heeft gemaakt. Ze hoort bij haar werk steeds uit te gaan van de pedagogische ideeën van het gastouderbureau.

KENNIS

Besluit kwaliteit kinderopvang en peuterspeelzalen 30 mei 2012*Artikel 16. Pedagogisch beleid en pedagogische praktijk*

De gastouder handelt overeenkomstig het pedagogisch beleidsplan dat door het gastouderbureau is opgesteld en ter beschikking gesteld op grond van artikel 11.

Bron: www.rijksoverheid.nl.

Om te voorkomen dat een gastouder er in noodgevallen alleen voor staat schrijft de Wet kinderopvang voor dat er in bepaalde gevallen een achterwacht moet zijn. Als de gastouder vier of meer kinderen tegelijk opvangt, inclusief de eigen kinderen, moet zij zorgen voor een achterwacht van minimaal 18 jaar of ouder. Deze achterwacht is telefonisch beschikbaar tijdens de opvangtijden en kan binnen vijftien minuten aanwezig zijn op de opvanglocatie.

PRAKTIJK

Hoe is de balans tussen werk en privé?

Hoe ziet jouw dagschema eruit, in en buiten de tijd dat jij gastkinderen opvangt?

Welke activiteiten doe jij naast je werk: huishoudelijke taken, sport en ontspanning, boodschappen, sociale activiteiten?

Is er voldoende tijd en aandacht voor de andere gezinsleden, voor familie en vrienden?

Ben je tevreden over jouw 'weekbalans' of wil je zaken veranderen?

Zij heeft collega's, op afstand

Een pedagogisch medewerker op een kindercentrum kan tijdens het werk even overleggen met een collega. 'Als jij vast de stoelen klaar zet, ga ik het drinken pakken. Hoe zorg jij ervoor dat Serginho niet steeds geplaagd wordt? Wil jij de moeder van Ellen condoleren met het overlijden van haar zus, dan houd ik de andere kinderen even hier binnen?' Het is fijn als je tijdens het werk met een ander kunt afstemmen. Voor een gastouder kan dat tijdens de opvang niet. Toch heeft een gastouder ook collega's,

namelijk de gastouders die bij hetzelfde gastouderbureau staan ingeschreven. Zij werken niet samen in één opvangsituatie, maar doen wel hetzelfde werk vanuit dezelfde pedagogische ideeën. Het vraagt een actieve houding van de gastouder om collega-gastouders te ontmoeten en te profiteren van hun pedagogische kennis en ervaring. Soms maakt het gastouderbureau deel uit van een grote kinderopvangorganisatie of werkt het gastouderbureau veel samen met een kindercentrum. Dan is de gastouder één van de collega's in een groter team. Zij kan haar ervaring delen en vragen stellen aan pedagogisch medewerkers, leerkrachten en begeleiders van vrijetijdsactiviteiten.

Een gastouder ontmoet haar collega's tijdens intervisiebijeenkomsten, koffieochtenden, studiedagen en bijscholing. Door de uitwisseling met anderen houdt een gastouder plezier in haar werk, voelt zij steun dankzij de gemeenschappelijke visie en krijgt zij inspiratie voor activiteiten. Collegiaal contact versterkt de eigen pedagogische competentie van een gastouder.

Zij stelt zich actief lerend op

Zelfstandig werken met kinderen en ouders vraagt een groot inzicht in je eigen functioneren. Want wie houdt jou een spiegel voor over jouw werkhouding? Wie stelt aan jou de vraag of je het wel goed aanpakt? Er is immers geen collega die tijdens het werk direct feedback kan geven. Een gastouder krijgt inzicht in haar eigen functioneren door:

- contact met andere gastouders;
- gesprekken met de medewerker van het gastouderbureau;
- suggesties en opmerkingen van ouders en kinderen.

Het is belangrijk dat je als gastouder kritische opmerkingen of nieuwe ideeën kunt geven en ontvangen. Als gastouder moet je bovendien goed kunnen inschatten wanneer het nodig is om de deskundigheid van anderen in te roepen. Kritiek krijgen en hulp inroepen voelt nogal snel als: 'Ik doe het niet goed; ik kan het niet aan'. Toch hoort dit gewoon bij een goede beroepshouding.

De leermomenten zitten voor een gastouder in het dagelijkse contact met de kinderen en hun ouders. Ook door het volgen van (bijscholing kan de gastouder haar professionaliteit verbeteren. Gastouders die zichzelf en anderen regelmatig de vraag stellen of zij hun werk goed doen en of er punten zijn ter verbetering zullen niet snel vastroesten in hun werk.

PRAKTIJK

Leerboekje

Gastouder Saskya schrijft na iedere opvangdag even een kwartier in haar 'leerboekje'. Op de rechterpagina schrijft ze: 'Dit ging vandaag goed, want ...'; op de linkerpagina schrijft ze: 'Dit ging vandaag niet goed, want ...'. Het leerboekje ligt altijd op tafel bij de gesprekken met het gastouderbureau. Soms belt Saskya tussendoor met de bureaumedewerker als ze snel een mening of idee nodig heeft. Samen met drie andere gastouders in haar wijk heeft ze iedere zes weken een intervisie-uur. Ze nemen dan hun leerboekje mee en bespreken voorvallen op beide pagina's. Zo leren ze van wat goed is gegaan en overleggen ze over de moeilijke zaken.

Zij heeft een professionele relatie met ouders

De gastouder is de professionele opvoeder van haar gastkinderen. De gastouder gaat met ouders een dubbele relatie aan, één als opvoedingspartner en één als zakelijke partner. Soms praten gastouder en ouders als 'opvoeders onder elkaar' en soms als 'aanbieder en klant'. Beide contactlagen zijn belangrijk en hebben een eigen waarde. Een gastouder

kan pas goede opvang voor een kind organiseren als zij hierover regelmatig afstemt met ouders. Gastouder en ouders praten over een kind: over zijn karakter, zijn ontwikkeling en over de beste vorm van opvoedingssteun. Tegelijkertijd is zij aan het werk, het gastouderschap is haar bron van inkomsten. Haar werk bestaat uit het verzorgen van opvang, volgens onderlinge afspraken op afgesproken tijdstippen en tegen een vaste betaling.

De twee contactlagen mogen elkaar niet in de weg zitten, hoe moeilijk dat soms ook is. Een gastouder met een 'professionele beroepshouding' zorgt ervoor dat altijd duidelijk is met welke pet op zij in gesprek gaat met de ouder. Desnoods regelt zij verschillende contactmomenten voor de verschillende onderdelen; een gesprek over opvoeden is anders dan een gesprek over zakelijke afspraken. Veel gastouderbureaus nemen om die reden bepaalde zakelijke aspecten van de gastouder over, zoals het innen van betalingen. Gastouders die bij zo'n bureau zijn aangesloten kunnen dat gespreksonderwerp dus laten vallen in hun contact met de ouders.

In twee opvangsituaties vraagt de relatie tussen gastouder en ouder extra aandacht.

- › Als de opvang in het huis van de ouder plaatsvindt, denken sommige ouders dat de gastouder geen eigen pedagogische visie mag of hoeft te hebben. Zij verwachten dat de gastouder de uitvoerder is van hun

eigen opvoedingsideeën in plaats van een zelfstandige opvoedingspartner. Het is aan de gastouder om vanaf de start duidelijk te maken dat zij als 'professionele opvoeder' altijd met haar eigen pedagogische pet oploopt. Gastouderbureaus die voor deze opvangvorm bemiddelen nemen dit aspect mee in hun kennismakings- en intakegesprek met ouders.

- › In heel wat opvangsituaties is er tevens een privérelatie tussen de gastouder, de ouders en de kinderen; de gastouder is ook grootouder, tante, buurvrouw of vriendin. Het is de kunst om als gastouder toch een 'professionele opvoeder' te zijn en te blijven! In die relatie ontstaan maar liefst drie contactlagen tussen gastouder en ouder: naast de twee werkcontactlagen is er ook nog het privécontact. Ook in de relatie met het kind komt er een extra rol bij.

Het is voor alle partijen heel belangrijk om al deze lagen en rollen goed uit elkaar te houden. Want als ze door elkaar gaan lopen ontstaat er een verwarring die zeker niet in het belang van het kind is. In situaties dat er een zakelijk conflict ontstaat, heeft dat ook direct gevolgen voor de privésfeer. Het gastouderbureau zal gastouder en ouders hierop attenderen bij de start van de opvang. In het contact tussen gastouder, ouder en gastouderbureau vormt het dan ook – als het goed is – een vast onderwerp op de agenda. Mochten er toch problemen (dreigen te)

ontstaan, dan kan de bureaumedewerker worden ingeschakeld om alle contactlagen weer uit elkaar te halen of om een andere opvangoplossing te zoeken.

PRAKTIJK

Oma met een professionele relatie

Gastouder Elsbeth: Ik ben gastouder van mijn kleinzoon Marijn (3) en twee andere gastkinderen. Marijn kan heel goed het onderscheid hanteren tussen mijn rol als gastouder en die als oma. Als de gastkinderen er zijn dan gelden voor hem dezelfde regels als voor de anderen. Daar houdt hij zich aan en hij vraagt ook niet om privileges. Zijn de gastkinderen weg dan ben ik weer oma. Dan vraagt hij: 'Oma, mag ik nog een soepstengel pakken uit het laatje?'

De rol van het gastouderbureau

In de Nederlandse versie van gastouderopvang speelt het gastouderbureau een belangrijke rol. Het gastouderbureau bemiddelt tussen de opvangaanbieder (gastouder) en de opvangvrager (ouder). Alleen als aanbieder en vrager gebruik hebben

gemaakt van de diensten van een gastouderbureau, mag het volgens de Wet kinderopvang gastouderopvang heten. De wet stelt, zoals we al eerder zagen, kwaliteitseisen aan gastouders en aan gastouderbureaus als garantie voor goede kinderopvang. Gastouderbureaus die voldoen aan de kwaliteitseisen worden opgenomen in het Landelijk Register Kinderopvang en Peuterspeelzalen (LRKP).

- › Waarom vindt de Wet kinderopvang het zo belangrijk dat er gastouderbureaus bestaan?
- › Wat heeft een gastouder aan een gastouderbureau voor haar eigen werk?
- › Hoe kunnen gastouderbureau (de bemiddelingsmedewerker) en de gastouder samen zorgen voor een omgeving die gezond en veilig is voor kinderen?

Kwaliteitsbewaking

De belangrijkste opdracht van een gastouderbureau is om een bewaker te zijn van de pedagogische kwaliteit van de opvang. Het gastouderbureau is er verantwoordelijk voor dat bij alle gastouders die bij haar staan ingeschreven een goede opvangomgeving voor kinderen ontstaat en blijft bestaan. Daarom staat er in de Wet kinderopvang een aantal taken die ieder gastouderbureau moet uitvoeren:

- › kandidaat-gastouders werven en selecteren op geschiktheid;
- › ouders van dienst zijn bij inschrijven en voorlichten over opvangmogelijkheden;
- › bemiddelen tussen opvangvrager (ouders) en opvangbieder (gastouder);
- › de gastouder steunen bij haar opvangtaken door begeleiding en scholing;
- › de gastouder minimaal twee keer per jaar bezoeken op het opvangadres;
- › de gastouder begeleiden bij het voorbereiden op de GGD-inspectie;
- › met de gastouder een risico-inventarisatie veiligheid (RIV) en gezondheid (RIG) invullen en een plan van aanpak opstellen om eventuele risico's te verminderen;
- › een jaarlijks voortgangsgesprek voeren met de gastouder;
- › een jaarlijks evaluatiegesprek voeren met de ouders, inclusief schriftelijke verslaglegging;
- › werken vanuit een pedagogisch beleidsplan en het protocol kindermishandeling;
- › een oudercommissie en een klachtenregeling hebben;
- › en vaak ook nog: betalingen via het bureau laten lopen en inzichtelijk maken.

De Wet kinderopvang stelt deze eisen aan het gastouderbureau uit zorg voor het opgroeien en de ontwikkelingskansen van jonge kinderen. Juist omdat een gastouder tijdens de opvang haar eigen beslissingen neemt, haar eigen activiteiten bedenkt en de contacten met kinderen en ouders op haar eigen manier invult, is het belangrijk dat er iemand meekijkt. Krijgen de kinderen de aandacht, zorg en uitdaging die voor hun gezondheid en ontwikkeling nodig is? Een gastouderbureau werkt vanuit het belang van kinderen, en helpt de gastouder en ouder door te zorgen dat:

- › de opvangsituatie een goede start maakt;
- › de opvangsituatie wordt gevolgd en begeleid en vooral goed wordt ondersteund;
- › de opvangsituatie ook weer op een juiste manier wordt afgesloten.

KENNIS

Pedagogisch beleid als pedagogische opdracht

Het gastouderbureau informeert gastouders over de inhoud van het pedagogisch beleidsplan en ziet erop toe dat de gastouders handelen in overeenstemming met het beleid.

Het pedagogisch beleidsplan vermeldt ook:

- › de samenstelling van het aantal kinderen dat door een gastouder wordt opgevangen;
- › de (aanvullende) eisen die het gastouderbureau aan gastouderschap stelt;
- › de (aanvullende) eisen voor de woning waar gastouderopvang plaatsvindt.

Bron: www.rijksoverheid.nl;
www.implementatiekinderopvang2010.nl.

Een gastouderbureau kiezen

Een gastouder heeft bij haar werk als professionele opvoeder de inzet van het gastouderbureau nodig. Zonder intake en inschrijving bij het gastouderbureau mag ze eenvoudig niet starten als gastouder. Zonder werkbegeleiding en bijscholing kan zij haar werk niet goed blijven doen. En de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau helpt haar bij (moeilijke) gesprekken of conflicten met ouders. Ieder gastouderbureau biedt daarom twee soorten diensten aan:

- › verplichte diensten die in de wet staan;
- › extra diensten die het gastouderbureau zelf ook nog belangrijk vindt.

Voor een gastouder zit er niet veel verschil tussen gastouderbureaus als het gaat om de verplichte dienstverlening. Bij het kiezen van een gastouderbureau komt het veel meer aan op de extra activiteiten die het bureau aanbiedt. In de Wet kinderopvang staat dat een gastouderbureau ten minste zestien uur per jaar per gastouder moet besteden aan activiteiten die te maken hebben met bemiddelen, plaatsen en begeleiden. Voordat een gastouder (of ouders) zich bij een gastouderbureau

inschrijft, is het dus raadzaam om eerst goed te informeren hoe het bureau die zestien uur per gastouder invult. Besteden ze veel tijd aan huisbezoeken of zit de tijd vooral in bijscholing en begeleiding? Krijg je ook persoonlijke aandacht in gesprekken met jou alleen of gaan alle activiteiten altijd in een groep met andere gastouders? Is het gastouderbureau goed bereikbaar op momenten dat jij met een lastige vraag zit of werken zij met vaste spreekuren?

PRAKTIJK

Welk gastouderbureau kies jij?

Bij veel gastouders berust de keuze voor een bepaald gastouderbureau op toeval. Vaak zijn ze terechtgekomen bij, of benaderd door het bureau dat bij hen in de buurt het meest actief is. Of vraagouders komen zelf met een bureau op de proppen. Sommige gastouders werken zelfs met meerdere bureaus tegelijk. Toch kan het een goed idee zijn bewust te kiezen voor een bureau dat bij jouw opvangstijl past. (...) Een goede verstandhouding tussen jou en het gastouderbureau is een belangrijke voorwaarde om je werk goed te kunnen doen. Goed rondkijken loont dus de moeite.

Vraag jezelf af of je je wilt aansluiten bij een groot of een klein gastouderbureau. Een groot gastouderbureau kan als voordeel hebben dat ze over veel faciliteiten beschikken, zoals cursusmateriaal en andere ondersteuning. (...) Een klein gastouderbureau heeft vaak korte lijnen naar gastouder en vraagouders. Iedereen kent elkaar; *wel* zo prettig. Ook een tussenvorm is mogelijk, bijvoorbeeld een landelijk bureau met een regionale franchise-formule.

Bron: Ledegang (2012).

PRAKTIJK

Vormen van extra dienstverlening door een gastouderbureau

Praktische dienstverlening

- › online 'prikbord' voor vraag en aanbod gastouderopvang
- › jaarlijkse uitstapjes
- › kortingen op toegang dierentuin, pretpark enzovoort
- › uitleenservice van kindermeubels enzovoort
- › speel-o-theek
- › bibliotheek met kinderboeken, vakliteratuur en vaktijdschriften
- › themakisten
- › nieuwsbrieven

Deskundigheidbevordering

- › inwerkprogramma
- › themabijeenkomsten over opvoeden en opvoedingsvragen (voor gastouder en/of ouders)
- › trainings- en cursusaanbod op pedagogische vaardigheden
- › intervisie
- › inservicetraining
- › pedagogische coach of pedagogisch spreekuur
- › werkstage bij collega-gastouder of -kindercentrum
- › opvoedingsondersteuning
- › studiedagen
- › contactbijeenkomsten
- › begeleidingsgesprekken voor gastouder en ouders
- › video-interactiebegeleiding

Aandacht voor een veilige omgeving

Ouders die hun kind naar de kinderopvang brengen moeten erop kunnen vertrouwen dat hun kind in een veilige omgeving is. Omdat gastouderopvang meestal plaatsvindt in een woning die ook gebruikt wordt door een gezin – het eigen gezin van de gastouder of juist dat van het kind – vraagt dat extra aandacht. Want in een gezinswoning staan spullen die van gezinsleden zijn, zijn er gewoontes en afspraken die in het gezin gangbaar zijn, zijn gezinsleden aanwezig of komt er wel eens even iemand op bezoek. Dat maakt het moeilijker

om te beoordelen of de opvangsituatie wel altijd gezond en veilig is.

Een gastouder die in haar eigen woning gastkinderen opvangt, zal met andere ogen naar haar eigen leefomgeving moeten gaan kijken. Zij kijkt door de ogen van ouders die haar huis zien als opvangomgeving voor hun kind. Zij kijkt door de ogen van haar gezinsleden die hun thuis ook moeten zien als werksituatie van hun moeder of partner. Zij kijkt zelf rond met ogen die een verschil maken tussen privétijd en werktijd.

Als de opvang gebeurt in het huis van de ouders kijkt de gastouder rond met ogen die een verschil maken tussen de privésituatie van de ouders en haar eigen ideeën over opvang en opvoeding. Zij krijgt dan te maken met de spullen en privacy van anderen, gewoontes en afspraken van anderen, en misschien ook met de aanwezigheid van anderen in **haar** werkomgeving.

Ongeacht **waar** de opvang plaatsvindt, de gastouder heeft de volledige verantwoordelijkheid voor het welzijn en de veiligheid van het gastkind. De bemiddelingsmedewerker kan de gastouder helpen om regelmatig even 'met ogen van anderen' naar haar eigen huis of dat van de ouders te kijken. Is het daar echt wel zo veilig en gezellig als de

PRAKTIJK

Nanny's wil is wet

Gastouder Emily werkt vier dagen per week in een gezin met drie kinderen (van 6, 7 en 9 jaar). Omdat zij een belangrijk deel van het huishouden doet naast de opvoedingsverantwoordelijkheid voor de kinderen, is haar rol die van een nanny. Zij brengt en haalt de kinderen van school en de sportclub, helpt hen bij het huiswerk en zorgt voor de lunch en het avondeten. Emily heeft een paar afspraken die gelden 'op haar dagen'. Een van die afspraken is dat de kinderen altijd een fietshelm dragen op de openbare weg. Dat zij eigen afspraken met de kinderen maakt heeft zij bij het eerste contact besproken met de ouders. De ouders lieten direct merken dat zij die fietshelm wel wat overdreven vonden. Emily hield voet bij stuk: als zij in huis is, hebben de kinderen zich aan haar afspraken te houden. En dus wordt er gefietst met fietshelm!

gastouder of ouder zelf denkt? Of schiet dat haakje op het toilet ook wel eens vast? Klinkt de kamer niet erg hol en hard nu er een nieuwe tegelvloer (lekker praktisch) ligt? Wat moet je met de dreunende bas van de puberzoon des huizes die na school zijn huiswerk maakt naast de slaapkamer waar een peuter ligt voor zijn middagdut? Hoe zeg je tegen de buurman dat hij niet meer moet binnenkomen met een sigaar in zijn mond als jij aan het werk bent? En hoe goed let jouw partner op al die kleine vingertjes die meehelpen om de takken van die grote struik af te zagen? Een professionele opvoeder kijkt, beoordeelt en beslist vanuit een professionele houding over alles wat er tijdens haar werktijd gebeurt. Het belang van de kinderen staat daarbij voorop.

Vierogenprincipe

Door de Amsterdamse zedenzaak in december 2010 heeft het begrip 'veiligheid' in de kinderopvang

nog een extra lading gekregen. Het ministerie van Sociale Zaken en Werkgelegenheid onderschrijft de conclusies van de commissie-Gunning die onderzoek deed naar veiligheid in de kinderopvang. Die commissie stelt vast dat een situatie waarin één volwassene lang alleen kan zijn met een groep kinderen (op kinderdagverblijven) uit oogpunt van veiligheid niet acceptabel is. In een opvangsituatie zouden altijd vier ogen aanwezig moeten zijn. Dit 'vierogenprincipe' betekent dat altijd iemand moet kunnen meekijken en meeluisteren.

KENNIS

Verklaring Omtrent het Gedrag

Uit een Verklaring Omtrent het Gedrag (VOG) blijkt of iemands gedrag bezwaar oplevert voor het verkrijgen van een nieuwe baan. Een VOG staat ook wel bekend als 'bewijs van goed gedrag'. Voor sommige beroepen, zoals leerkracht, is een VOG verplicht. Ook voor gastouders die werken vanuit een gastouderbureau is een VOG verplicht, evenals voor hun huisgenoten die een substantieel deel van de opvangtijd aanwezig zijn.

Bron: www.rijksoverheid.nl.

PRAKTIJK

Niet (willen) zien

Seksueel misbruik van kleine kinderen op een kinderdagverblijf lijkt uiterst zeldzaam, althans als we afgaan op de beschikbare cijfers van aangiften en meldingen. Toch zijn we geconfronteerd met de Amsterdamse zedenzaak. Het is uitgesloten dat dergelijk seksueel misbruik in de toekomst voor honderd procent kan worden voorkomen, maar het kan wel veel moeilijker worden gemaakt.

Wellicht de grootste belemmering om seksueel misbruik te voorkomen, is onze natuurlijke neiging om deze mogelijkheid te ontkennen en als risico te onderschatten. Geen van ons wil geloven dat die mogelijkheid bestaat en daarmee worden signalen die achteraf en in samenhang duidelijk lijken, vaak op het moment zelf niet gezien door ouders, leidsters, directies en hulpverleners.

(...) Seksueel misbruik van kleine kinderen komt gelukkig niet vaak voor. Maar dat maakt het extra moeilijk om in dat zeldzame geval dat het zich wel voordoet, de signalen goed te interpreteren.

Bron: Gunning e.a. (2011).

Voor opvang in kleine groepen met niet meer dan zes kinderen en dus maar één begeleider, zijn nog geen regels vastgelegd. Maar ook gastouders zijn – net als kindercentra – wel gebonden aan de afspraak dat zij ouders moeten informeren over hoe zij met het vierogenprincipe omgaan.

In de gastouderopvang ligt het praten over mishandeling en misbruik nog veel gevoeliger dan in kindercentra. De relaties tussen de gastouder en alle direct aanwezigen daaromheen liggen in of dicht tegen de privésfeer aan. Juist daarom is het belangrijk om zo open en duidelijk mogelijk te zijn. Dat geldt allereerst voor de bemiddelingsmedewerkers van het gastouderbureau: zij kunnen dit 'moeilijke onderwerp' bespreekbaar maken tijdens de intake en informatiebijeenkomsten. Maar ook de gastouder heeft als professional op dit punt een eigen verantwoordelijkheid. Ouders hebben het recht te weten hoe jij daar als gastouder over denkt. En wat jij doet om situaties te voorkomen waar jijzelf letterlijk 'geen kijk op hebt'.

Vanuit het gastouderbureau kan de bemiddelingsmedewerker maatregelen nemen en advies geven om de kans op ongewenste situaties te voorkomen. Zoals:

- › Informeer ouders en gastouders direct bij de intake al over het vierogenprincipe in het pedagogisch beleid.
- › Informeer ouders altijd over veranderingen in de opvangsituatie van hun kind, met name over de aanwezigheid van 'anderen dan de gastouder' tijdens de opvanguren.
- › Zorg voor een zorgvuldige selectieprocedure voor gastouders.
- › Heb regelmatig contact met gastouders, waaronder onverwacht huisbezoek (meerdere keren per jaar).
- › Maak de **Meldcode Huiselijk geweld en kindermishandeling** (Brancheorganisatie Kinderopvang) bij alle gastouders bekend en zet deze op de eigen website. Bespreek de inhoud van de meldcode (inclusief signaallijst per leeftijdsfase) met gastouders tijdens scholingsbijeenkomsten en begeleidingsgesprekken.
- › Wijs ook de ouders op de meldcode en signaallijst: ook tijdens de opvang door een gastouder kunnen ongewenste intimiteiten plaatsvinden. Geef ouders daarom informatie over de procedure die ouders kunnen volgens als zij zich ongerust maken. Maak een lijst voor (en samen met) gastouders met praktische adviezen, zoals:
 - » maak de opvangomgeving zo 'zichtbaar' mogelijk;
 - » voorkom dat huisgenoten 'buiten jouw zicht' alleen zijn met gastkinderen;
 - » zorg ervoor dat jouw sociale omgeving (buren, familie enzovoort) weet dat jij tijdens de opvanguren niet beschikbaar bent voor bezoek of telefoon.
- › Stimuleer het onderlinge contact tussen gastouders zodat gastouders niet geïsoleerd werken.
- › Stel je laagdrempelig op naar gastouders en ouders voor alle vragen waar zij mee rondlopen over dit onderwerp.

Contacten in het dagelijks werk

Een gastouder heeft te maken met verschillende contacten die zij iedere werkdag tegenkomt. Die contacten zijn belangrijk voor het krijgen en geven van informatie. Met al die contacten bouwt zij een werkrelatie op, een relatie om haar werk te kunnen doen. Zij is een professionele opvoeder in het contact met:

- › de gastkinderen zelf;
- › de ouders die opvang vragen;

KENNIS

Goed omgaan met intimiteit

Om seksueel misbruik te voorkomen is kennis over de normale seksuele ontwikkeling en uitingsvormen van kinderen belangrijk, evenals een positieve invalshoek bij de begeleiding van hun seksuele ontwikkeling. De angst voor (beschuldigingen van) seksueel misbruik kan anders leiden tot een negatieve houding ten aanzien van seksualiteit of een overreactie op gezonde vormen van seksuele nieuwsgierigheid van kinderen.

Ook moeten kinderen niet de indruk krijgen dat seksualiteit iets is om bang voor te zijn.

De kennis over de normale ontwikkeling komt ook van pas bij de omgang met seksueel overschrijdend gedrag tussen kinderen onderling, een punt dat op de buitenschoolse opvang een rol kan spelen.

Communicatie over seksualiteit

Maar kennis alleen is niet voldoende. In het kindercentrum moet ook aandacht worden besteed aan het gemak waarmee medewerkers onderling en met de kinderen over seksualiteit kunnen praten. Vooral in de buitenschoolse opvang hebben pedagogisch medewerkers behoefte aan adviezen voor de omgang met seksuele uitingen tussen de kinderen.

Opnemen in pedagogisch beleidsplan

De wijze waarop de seksuele ontwikkeling van kinderen wordt begeleid dient opgenomen te worden in het pedagogisch beleidsplan. Het is goed als de manager het pedagogisch beleidsplan gebruikt bij de bespreking van maatregelen tegen seksueel misbruik met medewerkers en ouders. De maatregelen mogen niet leiden tot minder intimiteit en warmte in de begeleiding van de kinderen die voor hun welbevinden lichamelijke koestering nodig hebben.

Bron: Schreuder e.a. (2012).

- › de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau;
- › het gezin waar de opvang plaatsvindt: haar eigen gezin of het gezin van de ouder;
- › andere professionals die met het gastkind te maken hebben.

Contact met gastkinderen

Kinderen met plezier zien opgroeien en daar zelf een steentje aan bijdragen is voor veel gastouders een belangrijke reden om gastouder te worden. Een gastouder is een belangrijke volwassene voor een gastkind en haar invloed is vaak groter dan zijzelf denkt. In het contact tussen gastouder en kind ontstaan:

- › nieuwe ervaringen die een aanvulling zijn op de opvoeding door de ouder;
- › nieuwe ervaringen voor spel, ontwikkeling en sociale omgang.

Aanvulling op de opvoeding door ouders

Tijdens de opvang gaan veel dingen **net** even wat anders dan kinderen gewend zijn bij hun eigen ouders. Kinderen mogen en moeten andere dingen, de gesprekken gaan op een andere manier en ook de steun die de gastouder geeft als er een probleem of conflict ontstaat gaat op **haar** manier. Een gastouder biedt een waardevolle aanvulling op de opvoeding door de ouders. Kinderen leren dat veel dingen in het leven best op meerdere manieren mogen en kunnen.

In het contact met de gastouder kan een kind zich welkom voelen en aandacht en genegenheid ontvangen. Het kind

PRAKTIJK

Van 3 tot 13 jaar

De tweeling Bart en Thijs kwam voor het eerst bij gastouder Sarah toen ze net 3 jaar waren. Daarnaast gingen ze twee dagdelen naar de peuterspeelzaal. De tweeling woonde in dezelfde wijk, sloot aan bij de leeftijd van Sarahs dochters en ging naar dezelfde basisschool. Tussen hun derde en twaalfde jaar was Sarah altijd paraat, drie dagen per week, van acht tot vijf. Ze deed de opvang in gewone schoolweken, als een van de kinderen een dagje ziek – bij haar – thuis bleef, of als de schooltijd anders was vanwege een studiedag of de sinterklaasviering. Soms speelde de tweeling na school bij vriendjes, en soms kwamen vriendjes mee naar Sarah. Tijdens het brugklasjaar was Sarah ‘achterwacht’: als de tweeling zin had konden ze – wel eerst even bellen – na school bij Sarah op de thee. Op deze manier hebben ze tien gezellige opvangjaren met elkaar gedeeld.

ervaart dat het er 'mag zijn'. Dat is voor elk kind belangrijk, of het nu uit een warm en stimulerend nest komt of uit een gezin waar de opgroekansen minder gunstig zijn. Voor kinderen in een onrustige thuissituatie kan de relatie met de gastouder zelfs wat extra steun en continuïteit geven. Veel gastouders hebben een langdurende relatie met hun gastkind. De gastouder is een vertrouwd gezicht en het contact is intensief omdat er maar weinig (of geen) andere kinderen zijn. Daardoor leert de gastouder een kind goed kennen en kan zij het ook goed in zijn ontwikkeling volgen. De band met een gastkind kan heel hecht worden.

Kansen voor nieuwe leerervaringen

De aanvulling die een gastouder geeft op de opvoeding van de ouder hangt af van de behoeften van een kind en van haar eigen mogelijkheden. Iedere gastouder heeft eigen persoonlijke en professionele kwaliteiten die meer of minder zullen aansluiten op de specifieke behoeften van een kind. Sommige kinderen vragen vooral om een gezellige speelomgeving, andere kinderen hebben de gastouder nodig om af en toe op te kunnen leunen. De ene gastouder voelt zich het prettigst bij een aanbod in en om het huis; de andere gastouder gaat het liefst naar buiten voor avontuurlijke tochten. Zo hebben gastouder

en kind samen invloed op de opvangsituatie. Voor een passend opvangaanbod moet de gastouder dus goed naar het kind kijken en luisteren. Ze hebben elkaar nodig om te weten wat leuk, spannend en gezellig is. Het contact dat gastouder en kind met elkaar hebben maakt de opvang tot 'goede opvang'.

PRAKTIJK

Veilige dingen van thuis

Baby's zijn erg gevoelig voor zintuiglijke indrukken en vinden een doekje met de vertrouwde geur van thuis prettig. Voor een peuter kan een knuffel, boekje of speeltje houvast geven. Jonge kinderen hebben houvast aan vaste rituelen, ook voor het afscheid nemen. Samen een spelletje doen voordat de ouder weggaat, altijd zeggen dat de ouder nu weggaat, even zwaaien bij het raam.

Sommige gastouders hebben een prikbord of fotogalerij met foto's van gastkinderen en hun familie of hebben een speciale plek voor eigen spulletjes, tekeningen en knutselwerken van hun gastkinderen.

PRAKTIJK

Samen werken aan nieuwe ervaringen

- › Kijk met de kinderen naar het spelmateriaal. Kan er speelgoed opgeruimd worden? Is het veel van hetzelfde? Wat ontbreekt er?
- › Ga met de kinderen door de boekenkast. Zijn er genoeg voorleesboeken en zelfleesboeken? Kunnen er boeken weg? Zullen we eens naar de bibliotheek of speel-o-theek gaan voor andere boekjes en spellen?
- › Praat met de kinderen over activiteiten. Maken jullie wel genoeg mee op het gebied van natuur en avontuur? Zullen we eens een uitstapje maken naar een museum, het bos, strand of park in de buurt? Of gaan we een keer op bezoek bij de buurtbakker of dat fabriekje waarvan niemand weet wat daarbinnen wordt gemaakt?
- › Discussieer met de kinderen over afspraken en regels. Welke afspraak zou jij weg willen hebben? Voor welke situatie moet er een nieuwe regel komen: bij het eten, het opruimen of het samen spelen?

Contact met de ouders

Een gastouder kan niet voor kinderen van een ander zorgen zonder afstemming en overleg met de ouders. Het dagelijkse werkcontact met ouders is een basis voor goede opvang. Voor veel ouders is het directe contact met de gastouder een belangrijke reden om te kiezen voor gastouderopvang. De bouwstenen in het contact tussen gastouder en ouder zijn:

- › bereidheid om de opvoeding met elkaar te delen;
- › beschikbaarheid om elkaars informatie te benutten als vraagbaak en klankbord.

Gedeelde opvoeding

Samenwerken met ouders is een voorwaarde om kinderen goed te kunnen begeleiden en begrijpen. Het gaat om openheid en de uitwisseling van ervaringen die het kind tijdens de opvanguren heeft opgedaan en die voor ouders belangrijk zijn om te weten. Omgekeerd gaat het over ervaringen die een kind thuis meemaakt en die van invloed kunnen zijn tijdens de opvangdag. Gastouder en ouders stellen hierbij zelf de grens: wat moet de ander weten gezien ons partnerschap in de opvoeding van dit kind? Hierbij houden zij rekening met de eigen privacy en ook met de persoonlijke privacy van het kind.

Gastouder en ouders zijn belangrijke samenwerkingspartners: er is sprake van een gedeelde zorg. Dat vraagt van beide kanten de bereidheid om:

- › informatie over het kind uit te wisselen;
- › de eigen pedagogische aanpak op de ander af te stemmen;
- › te overleggen over de beste manier van omgaan met het kind.

Die bereidheid is nodig om het gedrag van het kind beter te kunnen begrijpen en om samen één doorgaande lijn te vinden in de opvoeding.

Gastouder en ouder hoeven niet op dezelfde manier op te voeden. Het samenwerken is bedoeld om van elkaar te weten hoe je over een bepaalde pedagogische aanpak denkt en om die aanpak van elkaar te begrijpen en te respecteren. Kinderen voelen haarfijn aan als er spanning en onenigheid is tussen gastouder en ouders. Dat maakt kinderen onzeker (wie heeft er gelijk?), het maakt de opvangsituatie voor hen onduidelijk (naar wie moet ik luisteren?) en het heeft daarom een negatieve invloed op het welbevinden van het kind.

Grote verschillen op het gebied van regels, waarden en normen tussen gastouder en ouders maken het extra moeilijk voor een gastouder om een goede opvangomgeving voor kinderen te maken. Dat kan zelfs een reden zijn om de opvang te beëindigen. Een gastouder heeft als professionele opvoeder recht op haar eigen pedagogische aanpak. Daarbij werkt zij vanuit het pedagogische beleidsplan van het gastouderbureau. Natuurlijk hebben ouders ook recht op hun pedagogische ideeën. Door eventuele verschillen samen te bespreken ontstaat er ruimte om voor een aanpak te kiezen.

De gastouder is en blijft altijd verantwoordelijk voor de aanpak tijdens de opvang. Het maakt niet uit of die opvang bij haar thuis is of bij de ouders. Ook als de gastouder in het gezin werkt als nanny houdt zij haar eigen pedagogische verantwoordelijkheid. De gastouder legt aan haar gastkind uit waarom zij iets niet toestaat of waarom iets bij haar nou juist **wel** mag. Als die uitleg gebeurt met respect voor het standpunt van de eigen ouders hebben kinderen daar meestal weinig moeite mee. Op school mogen ook andere dingen dan thuis en bij een vriendje gaat het er ook weer anders aan toe. Als kinderen weten wanneer er verschillen zijn tussen regels van gastouders en eigen ouders kunnen zij die verschillen prima hanteren.

PRAKTIJK

Belangrijke gespreksonderwerpen tussen ouders en gastouder

1 *Dagritme van het kind*

- › rust en slaaptijden en slaapomgeving;
- › gewoontes rond eten, drinken, verschonen, zindelijkheid.

2 *Regels en afspraken*

- › tv-kijken en gebruik van computer, internet, games;
- › snoepen en diëten;
- › afspreken met vriendjes.

3 *Religie*

- › voorschriften over voeding, kleding, gebed;
- › geboden en verboden, omgangsvormen.

4 *Activiteiten*

- › spelletjes doen, voorlezen, zelf spelen, knutselen;
- › huiswerk maken of oefenen voor muziekles;
- › buiten en binnen spelen;
- › mate van vrijheid en toezicht.

Vraagbaak en klankbord

De gastouder is vaak het eerste aanspreekpunt voor ouders over de opvoeding en gezinssituatie van hun kind. De gastouder kent het kind immers goed. Zij heeft als professionele opvoeder veel opvoedingservaring en extra pedagogische kennis. Ook ouders hebben opvoedingservaring en pedagogische kennis: zij zijn de deskundigen als het gaat om de opvoeding van hun eigen kind.

Gastouder en ouders kunnen elkaar van dienst zijn door ervaring en kennis naast elkaar te leggen, ieder vanuit de eigen deskundigheid. Als de informatie wordt uitgewisseld met wederzijds respect en waardering is de situatie voor beide partijen even leerzaam. De gastouder kan haar pedagogische aanpak kritisch bekijken en verbeteren; de ouders krijgen handige tips voor de aanpak thuis.

Voor gastouder en ouders is het daarbij ook gewoon prettig om de vreugde en zorg over de ontwikkeling van een kind te delen. Elk kind is bijzonder en uniek voor de eigen ouder; elk gastkind is bijzonder en uniek voor de gastouder.

Een gastouder kijkt tijdens de opvang met een professionele blik naar een kind. Zij speelt in op signalen: zij helpt, begeleidt en stimuleert waar dit gewenst is. Door goed naar ouders te luisteren en goed naar kinderen te kijken, krijgt zij veel informatie over een kind. Hierdoor kunnen er dingen opvallen aan een kind die voor een gastouder reden tot zorg zijn: de ontwikkeling gaat trager of op sommige punten anders dan bij de meeste kinderen van die leeftijd. Of het gedrag van het kind is voor de gastouder niet meer te begrijpen of te hanteren. Wat nu? In situaties met vragen of zorgen zijn er twee gesprekspartners voor de gastouder: de ouder en de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau.

Contact met de bemiddelingsmedewerker

Het gastouderbureau heeft in het pedagogisch beleid vastgelegd hoe zij en de gastouder met zorgelijke situaties omgaan. De meeste gastouderbureaus bieden zich aan als overlegpartner: de gastouder kan de situatie bespreken met een bemiddelingsmedewerker en kan bij haar terecht voor extra informatie en advies voor een aanpak. Ook kan de bemiddelingsmedewerker van het bureau aanbieden om in de opvangsituatie te komen observeren of de gastouder helpen om zelf een gerichte

rapportage te maken, bijvoorbeeld met behulp van een observatielijst.

Het is aan de gastouder zelf om het moment te bepalen waarop zij gaat overleggen met de ouder. Deelt zij haar zorgen direct of wil zij eerst beter weten wat er aan de hand is? In alle gevallen is en blijft de ouder verantwoordelijk voor wat er verder met hun kind gebeurt. Een gastouder zal bij serieuze zorg dus altijd het gesprek met ouders moeten aangaan. Als er misschien wel 'zwaardere' hulp nodig is bij het bekijken of onderzoeken van het probleem kan de gastouder vragen of de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau ook aanwezig is bij haar gesprek met de ouders. De bemiddelingsmedewerker kan het gesprek begeleiden en kent eventuele doorverwijsmogelijkheden.

Contact met het gezin

Het meest kenmerkende aan de werksituatie van gastouders is dat zij kinderen opvangen in een woning. Dat kan de eigen woning zijn, een ruimte bij de eigen woning, of de woning van de ouders die opvang vragen. In al die situaties is de 'werkomgeving' ook 'gezinsomgeving'. In al die situaties werkt de gastouder in een omgeving die voor of na, en soms ook tijdens de opvang wordt gebruikt:

- door gezinsleden van de gastouder;
- door gezinsleden van het kind.

Aanwezigheid van eigen gezinsleden

Een gastouder die de opvang in of bij haar eigen huis heeft en daar woont met een partner en/of gezin verandert iedere opvangdag van huisgenoot in

opvangaanbieder. Een werkruimte in of bij het eigen huis vraagt om goede afstemming met de andere huisgenoten. Een gastouder kan pas als professioneel opvoeder aan de slag nadat zij met haar eventuele

PRAKTIJK EN TIPS

Opvang in eigen gezin

Gastouder Nina met kinderen in de puberleeftijd: 'Ze vinden het wel relaxed dat er na schooltijd niet zo op hen gelet wordt. Het is een waardevolle ervaring dat zij rekening leren houden met andere kinderen. Ook toen ze jonger waren hadden ze geen moeite met het onderscheid tussen mij als gastouder aan het werk en als moeder privé. Dat er regels zijn die tijdens de opvang ook voor hun gelden is geen probleem.

We ruimen alle kindermeubels en speelgoed aan het eind van de dag op. Als de gastkinderen weg zijn, kun je nergens meer aan zien dat er gastouderopvang plaatsvindt.'

Gastouder Sharon: 'Een ziek kind is bij mij welkom. Ik kijk wat het kind nodig heeft.

Eventueel bel ik tussentijds naar de ouders om het kind op te halen. Ik heb een open houding naar ouders, dan vertellen ze ook als een kind ziek is. Er zijn wel twee mitsen en maren: 1. Als een kind echt ziek is dan kan ik de benodigde zorg niet bieden 2. Als het kind een besmettelijke ziekte heeft is het niet in het belang van de andere gastkinderen. Voor mij is de gouden regel: als je het niet ziet zitten dan moet je het niet doen!'

Gastouder Anna: 'De gastkinderen draaien mee in ons gezin. Er is alleen één strikte regel: niemand anders van de gezinsleden mag tijdens de opvang met de kinderen gaan wandelen of winkelen of iets dergelijks. Ook niet als de ouders het goedvinden. Als gastouder blijf je de verantwoordelijke.'

gezinsleden tot goede afspraken is gekomen over het verschil tussen hun gezamenlijke gezinsleven en haar werksituatie.

Om spanning of teleurstelling in het gezin te voorkomen moeten huisgenoten steeds duidelijkheid hebben over zaken als: dagplanning, school- en werkroosters, aanwezigheid in huis of in de ruimte die voor de opvang wordt gebruikt, etenstijden, meenemen van vrienden, activiteiten die invloed kunnen hebben op de sfeer, of een activiteit in de opvang. Een gastouder die op professionele wijze opvang aanbiedt zal haar omgeving zo moeten organiseren dat die opvang kan gebeuren op de manier zoals zij die voor ogen heeft. Dus: geen harde muziek op de bovenverdieping als er gastkinderen slapen; geen pubers die na school in de keuken komen snacken als zij daar met gastkinderen zit te verven; geen partner die zich voor de tv installeert terwijl er nog gastkinderen rondlopen; geen breekbare of kostbare spullen laten liggen in ruimten die gebruikt worden door gastkinderen.

Naast al die lastige plichten en verboden staan natuurlijk ook rechten. Als de gastouder de afspraak met ouders heeft dat alle gastkinderen uiterlijk om 18.00 uur opgehaald zijn zodat haar gezin om 18.30 uur kan eten, hoeft die eettijd niet te veranderen vanwege een ouder die een kind te laat komt ophalen. Het is de kunst voor iedere gastouder om werkafspraken en gezinsafspraken goed in balans te houden.

Gastouders met eigen jonge kinderen die tijdens haar werktijd aanwezig zijn, zijn moeder en gastouder tegelijkertijd. Gastouders met oudere kinderen kunnen de beide rollen gemakkelijker afwisselen. Sommige kinderen hebben er geen enkele moeite mee om het onderscheid te maken tussen hun moeder privé en aan het werk. Andere kinderen vinden het misschien niet leuk dat er gastkinderen zijn of hebben moeite met het delen van de aandacht van hun moeder.

En wat te doen als de 20-jarige dochter ineens zonder werk thuis komt te zitten? De algemene regel is dat alle veranderingen in het gezin die van invloed zijn op de opvangsituatie, gemeld moeten worden bij het gastouderbureau. Het is ook van belang om de ouders hierover (vooraf) te informeren. Het gaat dan over persoonlijke gebeurtenissen, zoals een nieuwe partner

of een huisgenoot die meer in huis aanwezig zal zijn door ziekte, beëindiging van de opleiding of het werk. Bespreek met het gastouderbureau of een VOG voor die persoon noodzakelijk is. Ook praktische zaken, zoals de aanschaf van een nieuw huisdier, de aanleg van een vijver of het uitbouwen van de keuken hebben hun weerslag op de opvangsituatie en moeten dus bij de ouders en het gastouderbureau gemeld worden.

Aanwezigheid van gezinsleden van kind en ouders

Een gastouder die in het huis van de ouders voor opvang zorgt, komt in een gezinssituatie waar al afspraken en regels bestaan. Maar ook in die situatie is de gastouder verantwoordelijk voor wat er gebeurt. Zij zal de opvangsituatie moeten bekijken door de ogen van een professionele opvoeder, in het belang van de kinderen waar zij de opvang voor doet. Zij bespreekt met de ouders hoe zij wil omgaan met de aanwezigheid van oudere broers of zussen van haar gastkind(eren). En ook in deze omstandigheden geldt dat iemand uit het ouderlijk gezin die vast en langdurend tijdens de opvanguren aanwezig is een VOG moet hebben. Het gastouderbureau zal de ouders hierop attenderen bij de intake.

Contact met andere professionals

De gastouder maakt deel uit van het pedagogisch netwerk rondom een gastkind. Ook de huisarts, het consultatiebureau, de peuterspeelzaal, de leerkracht en de tennisleraar dragen bij aan de ontwikkeling van een kind. Verschillende professionals in verschillende sectoren van onderwijs, vrije tijd, sport en jeugdgezondheidszorg krijgen informatie uit de omgang met het gastkind en het gezin waar het bij hoort. Tijdens de haal- en brengcontacten wordt de opvangwereld bij de gastouder verbonden met die andere leefwerelden van het kind. Als een gastouder belangstelling toont voor wat het kind op die andere plaats beleefd heeft, krijgt het de kans om ervaringen nog eens te vertellen en emoties te delen.

Het gastouderbureau beschrijft in zijn pedagogisch beleidsplan hoe het bureau de afstemming en samenwerking met andere professionals ziet. In alle contacten

die het gastouderbureau of de gastouder heeft met organisaties waar informatie van een kind op tafel komt, moet eerst toestemming aan de ouders worden gevraagd. Respect voor de privacy van kind en ouders staat daarbij voorop. Uiteraard geldt dat respect ook tijdens de korte contacten aan het hek bij school of langs de lijn van het voetbalveld.

Omdat een gastouder die langere tijd voor opvang heeft gezorgd het gedrag en de ontwikkeling van haar gastkind goed kent, is zij een belangrijke informatiebron voor onderwijs of jeugdgezondheidszorg. Steeds vaker wordt aan een gastouder gevraagd hoe zij de ontwikkeling van een kind ziet, welke gedragskenmerken zij aan een kind geeft en wat haar inschatting is over het welbevinden van een kind en zijn betrokkenheid tijdens spel. Als professionele opvoeder is haar mening interessant en waardevol. Het gastouderbureau kan een gastouder in die professionele uitwisseling steunen door begeleiding bij het observeren met observatielijsten en door het opstellen van vragenlijsten die de gastouder jaarlijks over een kind invult.

Stel ouders altijd op de hoogte van de manieren waarop jij informatie over hun kind verzamelt en bespreek met hen de resultaten. Vraag ook altijd eerst om toestemming van ouders voordat je jouw observatie- of evaluatiegegevens aan een andere professional overdraagt.

Op de 'gouden regel' dat er geen informatie wordt overgedragen zonder toestemming van ouders is maar één uitzondering: als er een vermoeden van kindermishandeling is waarbij een ouder is betrokken. In dat geval schakelt de gastouder direct het gastouderbureau in en worden de afspraken gevolgd die in een protocol **Vermoedens kindermishandeling** staan.

KENNIS

Meer lezen over samenwerken binnen het sociale netwerk van kinderen?

- › In *Pedagogisch kader kindercentra 0-4 jaar* staat in hoofdstuk 4 de samenwerking met ouders beschreven.
- › In *Pedagogisch kader kindercentra 4-13 jaar* staat in hoofdstuk 18 de samenwerking met de omgeving voor kinderen in de basisschool leeftijd toegelicht.
- › In *Samen verschillend. Pedagogisch kader diversiteit in kindercentra 0-13 jaar* gaat hoofdstuk 17 over kinderopvang als actieve speler in de wereld van het kind en welke samenwerkingspartners in die wereld actief zijn.

Samengevat

De gastouder is een professionele opvoeder. Om het vak goed uit te kunnen voeren heb je 'beroepscompetentie' nodig: je moet als persoon geschikt zijn voor het omgaan met kinderen en je moet kennis hebben over de ontwikkeling van kinderen. Kenmerken van de werksituatie van een gastouder zijn:

- › zij werkt zelfstandig;
- › zij heeft collega's, maar wel op afstand;
- › zij stelt zich actief lerend op;
- › zij gaat een professionele relatie aan met ouders.

De gastouder beslist zelfstandig over de manier waarop zij met de gastkinderen omgaat, over het contact met ouders en over de activiteiten die zij doet. Zij heeft de eindverantwoordelijkheid voor alles wat er tijdens de opvang gebeurt. Het maakt niet uit of die opvang in haar eigen huis is of bij de ouder thuis.

Zelfstandig werken betekent niet dat een gastouder zomaar van alles kan doen. Ze gaat bij haar werk steeds uit van de pedagogische ideeën van het gastouderbureau. De bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau zorgt voor ondersteuning en begeleiding van de gastouder. Een bemiddelingsmedewerker werkt vanuit het belang van kinderen en helpt de gastouder en ouders om te zorgen dat:

- › de opvangsituatie een goede start maakt;
- › de opvangsituatie wordt gevolgd, begeleid en vooral goed wordt ondersteund;
- › de opvangsituatie ook weer op een juiste manier wordt afgesloten.

Ieder gastouderbureau biedt twee soorten diensten aan:

- › verplichte diensten die in de wet staan;
- › extra diensten die het gastouderbureau daarnaast ook nog belangrijk vindt;

Voor een gastouder zit er dus niet veel verschil tussen gastouderbureaus als het gaat om de verplichte dienstverlening. Bij het kiezen van een gastouderbureau komt het juist aan op die extra activiteiten.

Gastouder en gastouderbureau hebben elk hun eigen verantwoordelijkheid om te zorgen voor een veilige omgeving voor kinderen. Gastouder, de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau, ouders en gezinsleden die tijdens de opvang in de woning aanwezig zijn, maken hierover afspraken en houden zich (en elkaar) daaraan.

Als professionele opvoeder heeft een gastouder te maken met verschillende contacten tijdens haar werkdag. Die contacten zijn belangrijk om informatie mee uit te wisselen. Met al die contacten bouwt zij een werkrelatie op, een relatie om haar werk te kunnen doen. Zij heeft een professioneel contact met:

- › de gastkinderen;
- › de ouders die opvang vragen;
- › de bemiddelingsmedewerker van het gastouderbureau;
- › het gezin waar de opvang plaatsvindt: haar eigen gezin of het gezin van de ouder;
- › andere professionals die met het kind te maken hebben.